

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ  
ВИЩИЙ ДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»  
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ  
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

**Сергій Михайлович Болдижар**

# **ПРАВОЗНАВСТВО**

**Методичні рекомендації з вивчення курсу  
для студентів факультету іноземної філології  
Ужгородського національного університету  
відповідно до умов Болонського процесу**

**Болдижар С.,** Правознавство. Методичні рекомендації з вивчення курсу для студентів факультету іноземної філології Ужгородського національного університету відповідно до умов Болонського процесу. – Ужгород: Видавництво УжНУ „Говерла”, 2023. – 35

с.

**Навчально-методичний посібник з правознавства, розроблений відповідно до вимог Болонської системи, містить структуру змістових модулів, програму курсу, плани семінарських занять, перелік питань, що виносяться на залік, а також орієнтовний список рекомендованої літератури для студентів факультету іноземної філології.**

**Підготували:**

**Болдижар Сергій Михайлович,** кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Державного Вищого навчального закладу „Ужгород

**Рецензенти:**

**Белов Дмитро Миколайович** – доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства.

**Заборовський Віктор Вікторович** – доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного права та процесу

Друкується за рішенням кафедри теорії та історії держави і права УжНУ від 31 серпня 2023 року, протокол № 1.

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

|                                                                                                 |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Вступ .....</b>                                                                              | <b>4</b>  |
| <b>Пояснювальна записка до вивчення курсу „Правознавство” .....</b>                             | <b>6</b>  |
| <b>Мета і завдання навчальної дисципліни .....</b>                                              | <b>7</b>  |
| <b>Очікувані результати навчання.....</b>                                                       | <b>8</b>  |
| <b>Структура змістових модулів з курсу „Правознавство” .....</b>                                | <b>9</b>  |
| <b>Програма курсу „Правознавство” .....</b>                                                     | <b>10</b> |
| <b>План семінарських занять з курсу „Правознавство” .....</b>                                   | <b>12</b> |
| <b>Проведення модульного та підсумкового контролю .....</b>                                     | <b>22</b> |
| <b>Рівні компетентності (навчальних досягнень студента), критерії та шкала оцінювання .....</b> | <b>24</b> |
| <b>Питання, що виносяться на іспит (залік) .....</b>                                            | <b>27</b> |
| <b>Список рекомендованих джерел та літератури .....</b>                                         | <b>29</b> |

## ВСТУП

Шляхи модернізації підготовки висококваліфікованих спеціалістів у вищій школі України враховують загальноєвропейські підходи, що дає змогу ефективно інтегруватися нашим випускникам в освітній простір Євросоюзу і бути конкурентоспроможними на ринку послуг. З цією метою під егідою Ради Європи і ЮНЕСКО була розроблена і в 1997 році прийнята Лісабонська конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти в Європі. До даної конвенції приєдналася і Україна. У червні 1999 року в м.Болонья була підписана конвенція (Спільна заява європейських міністрів освіти), яка згодом отримала назву Болонська. Основною метою Болонського процесу є створення вільного доступу, відкритого європейського простору до вищої освіти у вузах Європи.

Відповідно до Болонського процесу навчання у вузах введено два цикли навчання: перший – до одержання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр (тривалість навчання не менше трьох і не більше чотирьох років); другий – до отримання магістра (один-два роки навчання після здобуття бакалаврського ступеня) і / або докторського ступеня (тривалість навчання сім-вісім років). Крім того, системоутворюючими елементами Болонського процесу є впровадження кредитно-модульної технології навчання.

У національних системах освіти, в тому числі і у нас, за основу взята Європейська система перезарахування кредитів (ECTS) – переведення оцінок за 100 бальною шкалою у національну, тобто 4 бальну: відмінно, добре, задовільно, незадовільно, незараховано. Така шкала оцінювання діє і в нашому університеті (Див. Табл.1).

**Таблиця 1**

| <b>Оцінка за розширеною національною шкалою (іспит, диф. залік)</b> | <b>Еквівалент оцінки за п'ятибальною шкалою</b> | <b>100-бальна оцінка</b> | <b>Оцінка за шкалою ECTS</b> |
|---------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|--------------------------|------------------------------|
| відмінно                                                            | 5                                               | 90 і вище                | A                            |
| дуже добре                                                          | 4,5                                             | 80 - 89                  | B                            |
| добре                                                               | 4                                               | 65 - 79                  | C                            |
| задовільно                                                          | 3,5                                             | 55 - 64                  | D                            |
| достатньо                                                           | 3                                               | 50 - 54                  | E                            |
| незадовільно                                                        | 2                                               | 35 - 49                  | FX                           |
| неприйнятно                                                         | 1                                               | 1 - 34                   | F                            |

Студентам за результатами виконання навчальної програми виставляються заліки та екзамени без додаткового опитування і відповідно до шкали оцінювання. Ті, хто набрав до початку заліково-екзаменаційної сесії менше 30 процентів можливих балів, мають можливість підвищити свій рейтинг шляхом відпрацювання пропущених занять, виконання інших форм робіт з метою допущення до складання заліків і екзаменів.

З метою системного запровадження кредитно-модульної системи в навчальний процес, посилення її ефективності і прозорості оцінювання знань студентів ректором УжНУ видано наказ (№ 7/01-03 від 30 січня 2007 р.). Згідно даного наказу буде створено у вузі „Центр тестування”, на який покладено обов'язки технічного забезпечення проведення семестрових заліків та іспитів для тих студентів, які бажають поліпшити свої результати, та тих, що отримали бали в рамках інтервалу 30-49 балів.

Ефективному впровадженню Болонського процесу та реалізації його принципів і досягнення кінцевого результату – вміння випускників європейських вузів реалізувати набуті знання в практиці повсякденного життя і бути затребуваними ринком праці в Європі – в Ужгородському національному університеті 5 лютого 2007 року затверджено „Тимчасове положення про систему оцінювання навчальної діяльності, порядок переведення,

відрахування та поновлення студентів, які навчаються за кредитно-модульною системою організації навчального процесу в УжНУ”.

Пропоновані методичні розробки з курсу „Правознавство” ставлять за мету врахування набутого досвіду і подальшого його втілення і вдосконалення у ході реалізації навчальних завдань нашою кафедрою та усунення причин до безконфліктного подолання різного роду бачень у підходах і протиріч в реалізації Болонського процесу в умовах Ужгородського національного університету.

## ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ „ПРАВОВИЗНАВСТВО”

Процес побудови правової держави та громадянського суспільства в Україні насамперед передбачає необхідність формування нового, вищого рівня правової свідомості та правової культури в громадян країни.

Будь-яка свідома людини нашої країни глибоко усвідомлює актуальність і значущість правових знань розбудови суверенної, демократичної, соціальної, правової держави та громадянського суспільства. Особливу роль у цьому плані відіграє курс „Правознавство”, що виноситься згідно навчального плану підготовки бакалаврів, спеціалістів, в тому числі і гуманітарного профілю. Без правової освіти і правового виховання, глибоких і міцних знань законодавства, прав, свобод та обов’язків людини і громадянина еволюція суспільства не відбувається.

Курс передбачає вивчення студентом історії виникнення держави, права, оволодіння та засвоєння основних юридичних категорій, закономірностей, понять, зокрема, держави, права, правоутворення, правореалізації, законності і правопорядку, правомірної та протиправної поведінки, юридичної відповідальності тощо.

Студент має набути знань із основ таких галузей права, як конституційне, трудове, цивільне, екологічне, фінансове, господарське, житлове, сімейне, адміністративне, кримінальне і т.д.

Наголошується на ролі дисципліни серед інших дисциплін у професійній підготовці із врахуванням профілю підготовки на факультетах

Засвоєння правових знань студентом можливе за умови систематичного вивчення та повсякденного його застосування в процесі життя, дає можливість формувати в особистості новий, вищий рівень правосвідомості та правової культури.

Вивчення курсу „Правознавство” має і свою специфіку з огляду на проведення правової реформи в Україні та інтеграції нашої країни в міжнародне та європейське правове поле.

Дисципліна базується на чинному законодавстві України, практиці його застосування та останніх наукових джерелах.

## МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Мета** є формування у майбутніх спеціалістів з іноземних мов цілісної уяви про суспільство і його державно-правову надбудову, тенденції та закономірності їх становлення, функціонування і розвитку як частин єдиного державно-суспільного організму.

Завдання формування у студентів правового мислення, розуміння соціально-правових проблем, джерел їх виникнення і можливих шляхів вирішення, що в свою чергу, дозволяє молодим спеціалістам успішно пройти соціальну адаптацію, зорієнтуватися у складних проблемах державно-правового життя, найбільш ефективно реалізувати свій професійний, творчий та особистісний потенціал в умовах демократизації українського суспільства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен освоїти наступні компетентності:

*Інтегральна компетентність:* Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі права або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин та принципів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

### *Загальні компетентності:*

**ЗК-1.** знання та розуміння предметної галузі, професії; основних концепцій, базових категорій, юридичних понять;

**ЗК-2.** здатність до безперервного та активного навчання, самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації;

**ЗК-3.** здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

**ЗК-5.** здатність до міжособистісного спілкування; уміння працювати в команді, мотивувати людей та досягати спільної мети; розуміння та повага до різноманітності та мультикультурності;

**ЗК-6.** здатність діяти з урахуванням соціальної відповідальності та громадянських зобов'язань, з повагою ставитися до права й закону;

**ЗК-7.** здатність визначати, формулювати та розв'язувати проблеми, аналізувати соціально-значущі процеси та приймати обґрунтовані рішення.

### *Фахові компетентності:*

**ФК-1.** здатність брати участь у розробці нормативно-правових актів;

**ФК-2.** уміння діяти на основі розвинутої правосвідомості, правового мислення і правової культури;

**ФК-3.** здатність забезпечувати дотримання законодавства суб'єктами права;

**ФК-10.** вміння виявляти та усувати причини й умови, що сприяють вчиненню правопорушень;

**ФК-11.** володіння юридичною термінологією та юридичною технікою, здатність

правильно відтворювати результати професійної діяльності в юридичній та іншій документації.

### ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Право», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

| Програмні результати навчання                                                                                                                                       | Шифр ПРН |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| 1. здійснювати збір, порівняння та аналіз матеріалів з різних джерел                                                                                                | ПРН 1    |
| 2. формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблематики                                                                                  | ПРН 2    |
| 3. давати короткий висновок щодо окремих проблем з достатньою обґрунтованістю                                                                                       | ПРН 3    |
| 4. оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи ситуацію чи проблему                                                                                        | ПРН 4    |
| 5. використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми                                                                    | ПРН 6    |
| 6. самостійно визначати та формулювати ті питання, з яких потрібна допомога і діяти відповідно до рекомендацій                                                      | ПРН 7    |
| 7. належним чином використовувати ту інформацію, яку отримано з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності                                    | ПРН 11   |
| 8. вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних                                                                  | ПРН 12   |
| 9. демонструвати знання і розуміння щодо визначення основних сучасних правових теорій, доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи | ПРН 15   |
| 10. пояснювати та аналізувати природу та зміст основних правових інститутів та процедур як національного права, так і права зарубіжних країн                        | ПРН 16   |
| 11. демонструвати необхідні знання та розуміння суті та змісту основних правових інститутів та норм фундаментальних галузей права                                   | ПРН 17   |
| 12. вміти на базовому рівні здійснювати нормотворчу, правотворчу та правозастосовчу діяльність, професійний огляд та аналіз судової практики                        | ПРН 18   |



|                                                                                                                                                        |        |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
| 13. застосовувати набуті знання та навички у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки | ПРН 19 |
| 14. надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях                                        | ПРН 20 |

### СТРУКТУРА КУРСУ „ПРАВОВИЗНАВСТВО”

Організаційно-методичною структурою навчальної дисципліни є змістовий модуль, який містить науково-обґрунтовані та логічно завершені самостійні одиниці навчального матеріалу, об’єднані в завершену цілісну систему.

| №<br>н.о.    | Назва навчальної одиниці                                                |           |           |                      |
|--------------|-------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|----------------------|
|              |                                                                         | лекції    | семінари  | Самостійна<br>робота |
| 1            | Основні характеристики держави                                          | 2         | 1         | 5                    |
| 2            | Основні характеристики права                                            | 2         | 1         | 5                    |
| 3            | Основи конституційного законодавства України                            | 2         | 2         | 5                    |
| 4            | Судова система та правоохоронні органи України. Правозахисна діяльність | 2         |           | 5                    |
| 5            | Цивільне законодавство                                                  | 2         | 2         | 5                    |
| 6            | Житлове законодавство                                                   |           | 1         | 5                    |
| 7            | Сімейне законодавство                                                   | 2         |           | 5                    |
| 8            | Трудове законодавство. Законодавство про соціальний захист              | 2         | 1         | 5                    |
| 9            | Господарське та фінансове законодавство                                 |           | 1         | 5                    |
| 10.          | Екологічне і земельне законодавство                                     |           | 1         | 5                    |
| 11           | Адміністративне законодавство                                           | 2         |           | 5                    |
| 12           | Кримінальне законодавство                                               | 2         | 2         | 5                    |
| <b>Разом</b> |                                                                         | <b>18</b> | <b>12</b> | <b>60</b>            |
|              |                                                                         | <b>90</b> |           |                      |

## **ПРОГРАМА КУРСУ „ПРАВознавство”**

### **Тема 1. Основні характеристики держави**

Поняття та основні ознаки держави. Політичні та соціальні чинники, що зумовили виникнення держави. Основні теорії походження держави. Функції держави. Класифікація держав за їх формою. Механізм держави. Хронологічний перелік держав, які існували на території сучасної України. Поняття та ознаки громадянського суспільства. Загальна характеристика правової держави.

### **Тема 2. Основні характеристики права**

Поняття та основні ознаки права. Етапи виникнення права. Поняття та види соціальних норм. Спільні та відмінні ознаки права й інших соціальних норм. Структура норми права. Правовідносини та їх склад. Система права та система законодавства. Конституція: поняття й види. Закони і підзаконні нормативні акти. Законність, її принципи та гарантії. Правова поведінка, її види. Правопорушення, його основні елементи. Види правопорушень. Юридична відповідальність та її види.

### **Тема 3. Основи конституційного законодавства України**

Конституція України – основний Закон держави. Народовладдя в Україні та форми його здійснення. Види референдумів. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, гарантії їх дотримання. Громадянство України. Поняття виборчої системи. Проведення виборів в Україні. Порядок висування кандидатів у народні депутати в Україні. Основи правового статусу народного депутата України. Вибори Президента України. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Структурні органи, посадові особи та апарат Верховної Ради України. Комітети і комісії Верховної Ради України. Законодавчий процес в Україні. Правовий статус і компетенція Президента України. Секретаріат Президента України. Кабінет Міністрів України: склад, порядок формування, повноваження. Центральні та місцеві органи виконавчої влади. Поняття і система органів місцевого самоврядування. Порядок формування, організація роботи органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

### **Тема 4. Судова система та правоохоронні органи України.**

#### **Правозахисна діяльність.**

Функції судової влади. Основні принципи судоустрою та судочинства. Система судів загальної юрисдикції в Україні. Конституційний Суд України. Система правоохоронних органів України. Органи прокуратури. Органи внутрішніх справ України. Служба безпеки України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Адвокатура в Україні. Нотаріат в Україні.

### **Тема 5. Цивільне законодавство**

Цивільне право України: поняття і система. Поняття і структура цивільного законодавства. Цивільно-правові відносини та їх склад. Правочини. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних правовідносин. Цивільні право- і дієздатність. Поняття договору і його види. Поняття, основні ознаки, види юридичних осіб. Відповідальність у цивільному праві. Право власності та інші речові права. Поняття творчої діяльності та інтелектуальної власності. Форми власності. Суб'єкти права власності. Захист права власності. Зобов'язання у цивільному праві. Види зобов'язань. Позадовігні зобов'язання. Спадкове право. Спадкування за законом і заповітом.

### **Тема 6. Житлове законодавство**

Житлове право України: поняття і предмет правового регулювання. Право громадян на житло і форми його реалізації. Порядок надання житла громадянам, які потребують поліпшення житлових умов. Договір житлового найму. Права та обов'язки власників та наймачів житлового приміщення. Відповідальність наймача за невиконання договору житлового найму. Приватизація державного житлового фонду.

### **Тема 7. Сімейне законодавство**

Законодавство України про шлюб та сім'ю. Шлюб. Умови вступу до шлюбу. Порядок укладання шлюбу. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя. Шлюбний контракт. Припинення шлюбу та визнання його недійсним. Права та обов'язки матері, батька та дитини. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Усиновлення (удочеріння). Опіка і піклування.

### **Тема 8. Трудове законодавство. Законодавство про соціальний захист**

Предмет і система трудового права. Джерела трудового права. Трудовий договір: поняття, умови укладення, форма, сторони і зміст. Прийняття на роботу. Підстави і порядок припинення трудового договору. Колективні договори та угоди. Робочий час і час відпочинку. Робочий час і час відпочинку неповнолітніх. Оплата праці. Трудова дисципліна. Дисциплінарний проступок. Матеріальна відповідальність. Види матеріальної відповідальності. Розв'язання індивідуальних та колективних трудових спорів. Соціальне забезпечення як галузь права. Пенсійне страхування. Поняття та види пенсій в Україні. Види державних допомог сім'ям з дітьми.

### **Тема 9. Господарське та фінансове законодавство**

Поняття і предмет правового регулювання господарського права України. Поняття підприємницької діяльності. Вимоги до підприємницької діяльності. Види підприємницької діяльності. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності. Припинення підприємницької діяльності. Поняття і види підприємств. Господарські товариства. Об'єднання підприємств. Фінансове право України: поняття і предмет правового регулювання. Система та джерела фінансового права. Поняття, функції та види податків. Платники податків та об'єкти оподаткування. Поняття, функції та структура банківської системи України.

### **Тема 10. Екологічне і земельне законодавство**

Загальна характеристика законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Екологічні права а обов'язки громадян. Загальна характеристика земельного права. Форми власності на землю. Приватизація землі. Оренда землі. Порядок вирішення земельних спорів.

### **Тема 11. Основи адміністративного права**

Адміністративне право і державне управління. Загальні засади діяльності та статус державних службовців. Адміністративні правопорушення та їх суб'єкти. Поняття, склад адміністративного правопорушення. Види адміністративних стягнень. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.

### **Тема 12. Основи кримінального права**

Поняття кримінального права. Поняття злочину та його ознаки. Склад злочину. Стадії вчинення злочину. Співучасть у вчиненні злочину. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця. Кримінальна відповідальність та її підстави. Обставини, що виключають

кримінальну відповідальність: необхідна оборона, крайня необхідність, затримання злочинця. Мета покарання та його види. Особливості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх.

## **ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ „ПРАВознавство”**

### **Тема 1. Основні характеристики держави**

1. Поняття та основні ознаки держави.
2. Функції держави.
3. Механізм держави.
4. Форма державного правління. Форма державного устрою. Державний режим.
5. Поняття та ознаки громадянського суспільства. Загальна характеристика правової держави.

#### **Література:**

1. Лемак В.В. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. Ужгород, ПП. „Медіум”, 2003. 296 с.
2. Зайчук О.В, Оніщенко Н.М. Загальна теорія держави і права. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 400 с.
3. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: підручник. Київ: Кондор, 2006. 477 с.
4. Опришко В.Ф., Шульженко Ф.П, Шимон С.І. Правознавство: підручник. Київ: КНЕУ, 2003. 767 с.
5. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: підручник. Київ, Алерта, 2021. 528 с.
6. Тетарчук І.В. Теорія держави і права: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦУЛ, 2020. 184 с.
7. Теорія держави та права : навчальний посібник / Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін; Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
8. Теорія держави і права: академічний курс / за ред., О.В.Зайчука, Н.М. Оніщенко. К., 2006. 688 с.
9. Теорія держави і права: навчальний посібник /С.Лисенков, А Колодій та ін.; К., 2003.368 с.
10. Федоренко Г. О. Теорія держави і права: навчально - методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ: КНЕУ, 2006. 232 с.

### **Тема 2. Основні характеристики права**

1. Поняття та основні ознаки права.
2. Поняття та види соціальних норм. Спільні та відмінні ознаки права й інших соціальних норм.
3. Структура норми права.
4. Правовідносини та їх склад.
5. Система права та система законодавства.
6. Конституція: поняття й види. Закони і підзаконні нормативні акти.

#### **Література:**

1. Лемак В.В. Загальна теорія держави і права: навчальний посібник. Ужгород, ПП.

„Медіум”, 2003. 296 с.

2. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: підручник. Київ: Кондор, 2006. 477 с.

3. Опришко В.Ф., Шульженко Ф.П., Шимон С.І. Правознавство: підручник. Київ: КНЕУ, 2003. 767 с.

4. Теорія держави і права: Академічний курс / за ред., О.В.Зайчука, Н.М. Оніщенко. Київ, 2006. 688 с.

5. Теорія держави і права: навчальний посібник / С.Лисенков, А Колодій та ін. Київ, 2003. 368 с.

6. Федоренко Г. О. Теорія держави і права: навчально - методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ: КНЕУ, 2006. 232 с.

### Тема 3. Основи конституційного законодавства України

1. Конституція України – основний Закон держави.
2. Конституційні права, свободи та обов’язки людини і громадянина, гарантії їх дотримання.
3. Громадянство України.
4. Виборча система України.
5. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні.
6. Правовий статус і компетенція Президента України.
7. Кабінет Міністрів України: склад, порядок формування, повноваження.
8. Центральні та місцеві органи виконавчої влади.
9. Поняття і система органів місцевого самоврядування. Місцеві вибори.

#### Література:

**Акт проголошення незалежності України** від 24 серпня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Декларація про державний суверенітет України** від 16 липня 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/55-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Конституція України** – Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Виборчий кодекс України** від 19 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4127> (дата звернення: 15.02.2023).

**Загальна декларація прав людини.** Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_015#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text) (дата звернення: 15.02.2023).

**Про правонаступництво:** Закон України від 12 вересня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1543-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про громадянство України:** Закон України від 18 січня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про національні меншини в Україні:** Закон України від 25 червня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2494-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про політичні партії в Україні:** Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2365-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.** Прийнята і проголошена Радою Європи 04 листопада 1950 року URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text) (дата звернення: 15.02.2023).

**Конвенція про права дитини.** Схвалена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1955 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text) (дата звернення: 15.02.2023).

**Про свободу совісті та релігійні організації:** Закон України від 23 квітня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/987-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про звернення громадян:** Закон України від 2 жовтня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про засади державної мовної політики:** Закон України від 3 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про освіту:** Закон України від 23 травня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про вищу освіту:** Закон України від 1 липня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні:** Закон України від 11 грудня 2003 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1382-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про військовий обов'язок і військову службу:** Закон України 25 березня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про державну службу :** Закон України від 10 грудня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про альтернативну (невійськову) службу:** Закон України від 12 грудня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1975-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про статус депутатів місцевих рад:** Закон України від 11 липня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/93-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про регламент Верховної Ради України.** Закон України від 10.02.2010 р: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про комітети Верховної Ради України:** Закон України від 4 квітня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/116/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про місцеве самоврядування в Україні:** Закон України від 21 травня 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про місцеві державні адміністрації:** Закон України від 9 квітня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/586-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про громадські об'єднання:** Закон України від 22 березня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про основні засади молодіжної політики:** Закон України від 27 квітня грудня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#n357> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Годованець В. Ф. Конституційне право України: конспект лекцій. Київ: МАУП, 2000. 216 с.
2. Конституційне право України: підручник / О.Ф. Фрицький. Київ, 2006. 512 с.
3. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. 402 с.
4. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. Т. 2 / за заг. Ред. Ю. С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2008. 800с.
5. Конституційне право України: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. Харків: Право, 2008. 416с.
6. Конституційне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Л.К. Байрачна та ін.; Харків : Право, 2010. 543 с.
7. Майданник О.О. Конституційне право України: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2011. 380 с.
8. Конституція України: науково-практичний коментар / за ред. В.Я. Тацій, В.М. Литвин, О.В. Петришин, Ю.Г. Барабаш та ін.; Харків: Право, 2011. 1128 с.
9. Муніципальне право України: підручник / за ред. В,Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. Київ, 2006. 592 с.
10. Основи правознавства: хрестоматія. / Упорядник Лемак В.В. Ужгород: Ліра, 2006. 452 с.
11. Права людини і громадянина: навчальний посібник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. Київ,

2004. 336 с.

12. Правознавство: Підручник / за ред. А.М. Колодія. В.В. Копейчікова. Київ, 2006. 736 с.

13. Погорілко В.Ф. Конституційне право України: підручник. К.: Правова єдність: Алерта, 2010. 432 с.

14. Скрипнюк О.В. Конституційне право України : підручник. Київ: Ін Юре, 2010. 672 с.

15. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 632 с.

16. Шаптала Н.К. Конституційне право України: навчальний посібник. Запоріжжя: Дике Поле, 2012. 479 с.

#### **Тема 4. Судова система та правоохоронні органи України. Правозахисна діяльність.**

1. Основні принципи судоустрою та судочинства.
2. Система судів загальної юрисдикції в Україні. Конституційний Суд України.
3. Система правоохоронних органів України.
4. Поняття правоохоронної діяльності.

#### **Література:**

*Про Конституційний суд України:* Закон України від 13 липня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

*Про судоустрій і статус суддів:* Закон України від 02 червня 2016 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

*Про прокуратуру:* Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

*Про Службу безпеки України:* Закон України від 25 березня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2229-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

*Про адвокатуру та адвокатську діяльність:* Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

*Про нотаріат:* Закон України від 2 вересня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3425-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

*Про національну поліцію:* Закон України від 02 липня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Правознавство: підручник / за ред. А.М. Колодія. В.В. Копейчікова. Київ, 2006. 736 с.

2. Суд, правоохоронні, правоохоронні органи України: підручник / О.С.Захарова, В.С. Ковальський, В.С. Лукумський. Київ, 2007. 352 с.

3. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України: Навчальний посібник. Київ: Істина, 2006. 320 с.

#### **Тема 5. Цивільне законодавство**

1. Поняття цивільних правовідносин.
2. Суб'єкти і об'єкти цивільних правовідносин.
3. Поняття, основні ознаки, види юридичних осіб.
4. Відповідальність у цивільному праві.
5. Спадкове право. Спадкування за законом і заповітом.

#### **Література**



**Цивільний кодекс України** від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Цивільний процесуальний кодекс України** від 16 березня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Дзера О.В, Кузнєцова Н.С, Луць В.В. Науково-практичний коментар Цивільного Кодексу Київ: Юрінком Інтер, 2019. 180 с.
2. Доліненко Л. О., Сарновська С.О. Цивільне право України: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: МАУП, 2005. 384 с
3. Панченко М.І. Цивільне право України: навчальний посібник Київ: Знання, 2005. 583 с.
4. Основи правознавства: хрестоматія. Упорядник Лемак В.В. Ужгород: Ліра, 2006. 452 с.
5. Парасюк М.В., Парасюк В.М., Грабар Н.М. Цивільне право України (загальна частина) (у схемах та таблицях): навчальний посібник Львів : Растр-7, 2020. 364 с.
6. Правознавство: підручник / за ред. А.М. Колодія. В.В. Копейчікова; Київ, 2006. 736 с
7. Борисова В.І. Цивільне право: Підручник. В 2-х книгах Київ, 2007. 1030 с.
8. Цивільне право: підручник для студентів вищих навчальних закладів: у 2 т. / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. ; Харків: Право, 2012. Т. 1 656 с. Т. 2 816 с
9. Цивільне право України: підручник : в 2 т. Т. 1 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 444 с.

## **Тема 6. Житлове законодавство**

1. Право громадян на житло і форми його реалізації.
2. Порядок надання житла громадянам, які потребують поліпшення житлових умов.
3. Договір житлового найму.
4. Приватизація державного житлового фонду.

### **Література:**

**Житловий кодекс України** від 30 червня 1983 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5464-10#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про приватизацію державного житлового фонду:** Закон України від 19 червня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2482-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Житлове право : навчально-методичний посібник / за ред. Є. О. Харитонova, О. М. Берназ-Лукавецької. Одеса : Фенікс, 2019. 120 с.
2. Галянтич М. К. Житлове право України: практикум. Київ: МАУП, 2004. 116 с.
3. Житлове законодавство України / упоряд. М.Т. Мельник, М.І. Хавронюк; Київ: А.С.К., 1998. 495 с.
4. Житлове право України: курс лекцій / М.К. Галянтич, Г.І. Коваленко. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 480 с.
5. Житлове право України: навчальний посібник/ за ред. В.С. Гопанчука, Ю.О. Заїки. Київ: Істна, 2003. 208 с.
6. Мічурін Є.О., Сліпченко С.О., Соболев О.В. Житлове право України: науково-практичний посібник. Харків: Еспада, 2004. С.318
7. Основи правознавства: хрестоматія. Упоряд. Лемак В.В. Ужгород: Ліра, 2006. 452 с.
8. Правознавство: підручник / за ред. А.М. Колодія. В.В. Копейчікова. Київ, 2006. 736 с.

## **Тема 7. Сімейне законодавство**

1. Поняття та умови укладення шлюбу.
2. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя.



3. Підстави і порядок розірвання шлюбу. Визнання шлюбу недійсним.
4. Права та обов'язки матері, батька та дитини. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.

### **Література:**

**Сімейний кодекс України** від 10 січня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2947-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Апопій І.В. Сімейне право України: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 360 с.
2. Боднар Т. В. Сімейне право в системі права України. *Право України*. 2013. № 1. С. 129-134.
3. Гриняк О. Б. Право спільної власності подружжя на житло за законодавством України Київ: НАПрН України, 2017. 220 с.
4. Дзера О. В. Сімейне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер. 2016. 520 с.
5. Жилінкова І. В. Зміст шлюбного договору: проблеми законодавства та практики його застосування. *Нотаріат для вас*. 2010. № 3. С. 23-30.
6. Красицька Л.В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей. Київ: Видавництво Ліра, 2014. 628 с.
7. Лепех О. Правовий режим грошей як спільного майна подружжя. *Право України*. 2013. № 10. С. 85-95.
8. Логвінова М. В. Цивільна та сімейно-правова відповідальність батьків (осіб, які їх замінюють) за правопорушення, вчинені неповнолітніми. Івано-Франківськ: 2009. 206 с.
9. Основи правознавства: хрестоматія. / упоряд. Лемак В.В. Ужгород: Ліра, 2006. 452 с.
10. Правознавство: підручник / за ред. А.М. Колодія. В.В. Копейчикова. Київ, 2006. 736 с.
11. Самілик Л. О. Проблеми забезпечення належного виконання зобов'язань зі сплати аліментів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 6. С. 85–88.
12. Сімейне право: підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ, 2006. 264 с.
13. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
14. Сімейне право України: навчальний посібник / за ред. Т.В. Курило. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 316 с.
15. Сімейне право України : навчальний посібник / Т. А. Кобзева, В. С. Шапіро. Суми : Сумський державний університет, 2015. 90 с.
16. Сімейне право : практикум./ І. В. Чеховська, Л. О. Самілик. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 132 с.

### **Тема 8. Трудове законодавство. Законодавство про соціальний захист**

1. Трудовий договір: поняття, умови укладення, форма, сторони і зміст.
2. Умови і порядок прийняття на роботу.
3. Підстави і порядок припинення трудового договору.
4. Колективні договори та угоди.
5. Робочий час і час відпочинку. Робочий час і час відпочинку неповнолітніх.
6. Дисциплінарні стягнення: порядок накладення і зняття.
7. Розв'язання індивідуальних та колективних трудових спорів.
8. Пенсійне страхування. Поняття та види пенсій в Україні.
9. Види державних допомог сім'ям з дітьми.

### **Література:**

**Кодекс законів про працю України** від 10 грудня 1971 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/322-08> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про колективні договори і угоди:** Закон України від 1 липня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3356-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про оплату праці:** Закон України від 24 березня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності:** Закон України від 15 вересня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1045-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів):** Закон України від 3 березня 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про державну допомогу сім'ям з дітьми:** Закон України від 21 листопада 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про пенсійне забезпечення:** Закон України від 5 листопада 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1788-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування:** Закон України від 9 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1058-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про відпустки:** Закон України від 15 листопада 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/504/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про недержавне пенсійне забезпечення:** Закон України від 9 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1057-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам:** Закон України від 18 травня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Іншин М.І., Костюк В.Л. Трудове право України: підручник. Київ: ЦУЛ, 2020. 472 с.
2. Основи правознавства: хрестоматія. / упоряд. Лемак В.В. Ужгород: Ліра, 2006. 452 с.
3. Правознавство: підручник / за ред. А.М. Колодія. В.В. Копейчикова. Київ, 2006. 736 с.
4. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
5. Трудове право України: підручник / Н.Б. Болотіна, Г.І. Чанишева. Київ: Знання, 2001. 564 с.
6. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Центр учбової літератури, 2022. 376 с.

## Тема 9. Господарське та фінансове законодавство

1. Поняття, функції та види податків. Платники податків та об'єкти оподаткування.
2. Поняття, функції та структура банківської системи України.
3. Поняття підприємницької діяльності. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності. Припинення підприємницької діяльності.
4. Поняття і види підприємств. Господарські товариства.

### Література:

**Бюджетний кодекс України** від 08 жовтня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Господарський кодекс України** від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Господарський процесуальний кодекс України** від 06 листопада 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1798-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**21. Митний кодекс України** від 13 березня 2012 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Податковий кодекс України** від 02 грудня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців:** Закон України від 15 травня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про господарські товариства:** Закон України від 19 вересня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1576-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю:** Закон України від 6 лютого 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#n386> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про захист від недобросовісної конкуренції:** Закон України від 7 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про захист економічної конкуренції:** Закон України від 111 січня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2210-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Бандурка О. М., Гетманець О.П. Бюджетне право України : підручник . Харків : Університет внутрішніх справ, 2000. 210 с
2. Веприяк Д. М. Фінансове право : навчально-методичний комплекс. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 168 с
3. Воронова Л. К. Финансовое право : учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов. Харьков: Легас, 2003. 360 с.
4. Воронова Л. К. Финансовое право Украины : учебное пособие. Харьков : Одиссей, 2004. 306 с.
5. Гальянтич М.К., Грудницька С.М., Міхатуліна О.М. Господарське право України. Київ: МАУП, 2005. 424 с.
6. Гетманець О. П. Фінансове право : посібник Харків : Еспада, 2008. 416 с
7. Щербина В.С. Господарське право: підручник. Київ, 2006. 656 с.
8. Захарченко В. Ю. Податкова система : практичні питання застосування норм податкового кодексу України. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 368 с
9. Казначейська система : підручник / С. І. Юрій, В. І. Стоян, М. Й. Мац. Тернопіль, 2002. 394 с.
10. Кобзар Т. С. Курс лекцій з навчальної дисципліни «Господарське право». Дніпро : Видавець Біла К.О., 2017. 290 с.
11. Податкове право: навчальний посібник / за ред. М.П. Кучерявенка. Київ, 2004. 400 с.
12. Фінансове право України: підручник / за ред. М.П. Кучерявенка. Київ, 2006. 320 с.
13. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Екограф, 2015 500 с.

## Тема 10. Екологічне і земельне законодавство

1. Екологічні права а обов'язки громадян.
2. Загальна характеристика земельного права.
3. Форми власності на землю.
4. Приватизація землі. Оренда землі.
5. Порядок вирішення земельних спорів.

### Література:

**Водний кодекс України** від 06 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Земельний кодекс України** від 25 жовтня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Кодекс України про надра** від 27 липня 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Лісовий кодекс України** від 21 січня 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Повітряний кодекс України** від 19 травня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Про охорону навколишнього природного середовища:** Закон України від 25 червня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1264-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Андрейцев В.і. Екологічне право: курс лекцій: навчальний посібник для юридичних факультетів. Київ: Вентурі, 1996. 213 с.
2. Екологічне право : навчальний посібник / Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 318 с
3. Ільків Н.В. Екологічне право України: курс лекцій. Львів, 2013. 218 с.
4. Комарницький В.М., Шевченко В.І., Єлькін С.В. Екологічне право: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 122 с.
5. Межевська Л.В. Конспект лекцій з дисципліни «Земельне право». Дніпро: Видавництво Дніпро, 2016. 23 с.
6. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2011. 678 с.
7. Основи правознавства: хрестоматія. Упоряд. Лемак В.В. Ужгород: Ліра, 2006. 452 с.
8. Правознавство: Підручник / за ред. А.М. Колодія. В.В. Копейчікова. Київ, 2006. 736 с.
9. Рябець К.Р. Екологічне право України: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 438 с.
10. Тетарчук І.В. Земельне право України. Київ: ЦУЛ, 2020. 238 с.

## Тема 11. Адміністративне законодавство

1. Адміністративні правопорушення та їх суб'єкти.
2. Поняття, склад адміністративного правопорушення. Види адміністративних стягнень.
3. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.
4. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.

### Література:

**Кодекс України про адміністративні правопорушення** від 7 грудня 1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Кодекс адміністративного судочинства України** від 06 липня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2747-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні. / за ред. Н. Б. Писаренко. Київ, Право, 2016. 238 с.
2. Битяк Ю.П. Адміністративне право України: підручник. Київ, 2006. 544 с.
3. Адміністративне право України: підручник: за ред. Коломоєць Т.О. Київ: Істина, 2008. 346 с.
4. Бородін І.Л. Адміністративне право України: підручник Київ: Алерта 2019. 548 с.
5. Задихайло О.А. Адміністративне право України (Загальна частина). Київ: Право 314 с.
6. Основи правознавства: хрестоматія. Упоряд. Лемак В.В. Ужгород: Ліра, 2006. 452 с.
7. Правознавство: підручник / за ред. А.М. Колодія, В.В. Копейчікова. Київ, 2006. 736с.
8. Тетарчук І., Дяків Т. Адміністративне право України: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 214 с.

## Тема 12. Кримінальне законодавство

1. Поняття злочину та його ознаки. Склад злочину.
2. Стадії вчинення злочину.
3. Співучасть у вчиненні злочину.
4. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця.
5. Кримінальна відповідальність та її підстави.
6. Особливості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх.

### Література:

**Кримінальний кодекс України** від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

**Кримінально-процесуальний кодекс України** від 13 квітня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

1. Вознюк А. А. Кримінальне право України. (Загальна частина) : конспект лекцій / Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. 236 с.
2. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навчальний посібник. Київ: Ваіте, 2014. 944 с.
3. Дудоров О.О. Кримінальне право: теорія і практика. Київ: Ваіте, 2017. 872 с.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ, 2005. 480 с.
5. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ, 2005. 544 с.
6. Кримінальний процес: підручник / Є.Г. Коваленко, В.Т. Малярєнко. Київ, 2006. 704 с.
7. Кузнєцов В.О., Гіжевський В.К. Кримінальне право України (повний курс в схемах і таблицях): навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 459 с.
8. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін. Харків: національний університет внутрішніх справ. Харків, 2020. 428 с.

## ПРОВЕДЕННЯ МОДУЛЬНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Із дисципліни „Правознавство” проводиться 1 модульний контроль. Терміни проведення визначає навчальна частина до початку семестру. Деканати (не пізніше ніж за два тижні до початку даного контролю) визначають дату його проведення.

Варіанти завдань модульного контролю готує лектор. Він оприлюднює їх та критерії оцінювання результатів успішності студентів, протягом двох перших тижнів семестру. Письмова форма модульного контролю є обов'язковою для кожного студента і становить дві академічні години. При визначенні модульної оцінки враховуються також результати поточного контролю, передбачених робочою навчальною програмою. Під час проведення модульного контролю студентам забороняється в будь-якій формі обмінюватись інформацією. За виявлені порушення викладач усуває студента від виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, оцінює її нулем балів і робить відповідний запис. Нуль балів виставляються і студенту, який не з'явився на підсумковий контроль. Якщо студент мав поважну причину, то з дозволу декана може скласти пропущений контроль у визначений деканом термін.

Структура завдання, критерії оцінювання відповідей з „Правознавства” затверджуються на засіданні кафедри теорії та історії держави і права.

Студенти, які з навчальної дисципліни за семестр атестовані оцінкою „незадовільно” (30-49 балів), зобов'язані скласти письмовий модульний контроль. Підсумковий модульний контроль можуть також скласти студенти, які бажають поліпшити семестрову оцінку, отриману за результатами двох модульних контролів. Оцінювання знань студентів на підсумковому модульному контролі здійснюється у 100-бальній шкалі з наступним переведенням у державну оцінку.

Студент, який не виконав усіх видів обов'язкових робіт (семінарських, практичних, індивідуальних, рефератів і т.д.) та має менше 29 балів, до підсумкового контролю не допускаються. Рішення про недопуск ухвалюються на засіданні кафедри і повідомляються студенту та в деканат.

Методика оцінювання успішності студентів залежить від виду навчальної дисципліни: а) суто лекційний курс; б) лекційно-практичний, лекційно-лабораторний або лекційно-семінарський курс; в) практичний або лабораторний курс.

Для суто лекційних дисциплін 50% балів оцінки модульного контролю складає результат письмової контрольної роботи, а решту 50% балів - сумарна оцінка за реферати з теоретичних проблем дисципліни та інші види індивідуальних завдань.

Для лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін 50% балів оцінки модульного контролю виставляє лектор на підставі результатів перевірки рівня засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни (теоретичний компонент оцінки). Теоретичний компонент оцінки складається з сумарних результатів контрольної роботи, рефератів та інших видів індивідуальних завдань. 50% балів (практичний компонент) виставляє викладач, який веде практичні, лабораторні або семінарські заняття. Практичний компонент оцінки модульного контролю лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін складає поточна успішність - усні та письмові відповіді під час занять (не більше 30% балів), оцінка письмових домашніх завдань або підготовки, виконання та захисту лабораторних робіт (не більше 20% балів).

З метою більш детального ознайомлення студентів про організацію і проведення модульного та підсумкового (семестрового) контролю наводимо деякі пункти з *„Тимчасового положення про систему оцінювання навчальної діяльності, порядок переведення, відрахування та поновлення студентів, які навчаються за кредитно-модульною системою організації навчального процесу в УжНУ” від 5 лютого 2007 року:*

2. Організація і проведення модульного та підсумкового (семестрового) контролю.

„2.6. До модульних контролів студент допускається завжди. Виконання контрольних завдань здійснюється студентом індивідуально. Студент може звернутися до викладача за поясненням змісту контрольного завдання. Під час проведення модульного контролю студенту дозволяється користуватися матеріалами, які визначені кафедрою.



Студенту забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених”.

„2.7. Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж за два робочі дні з часу проведення модульного контролю. Студент, який не погоджується з оцінкою, має право звернутися до викладача і отримати ґрунтовне пояснення. У випадку незгоди з рішенням викладача, студент має право звернутися з письмовою апеляцією до завідувача кафедри не пізніше ніж на наступний робочий день після оголошення результатів. Викладач і завідувач кафедри у присутності декана факультету та студента повинні розглянути апеляцію протягом двох днів і прийняти остаточне рішення. У результаті апеляції оцінка студента не може бути зменшена.”

„2.11. ...Термін підсумкового модульного контролю встановлюється навчальною частиною університету. Розклад проведення підсумкового модульного контролю за місяць до його початку складається деканатами, затверджується проректором з навчальної роботи та вивішується на дошці оголошень”.

„2.12. Підсумковий модульний контроль у формі семестрового екзамену проводиться за навчальним матеріалом, визначеним робочою навчальною програмою дисципліни в повному обсязі за семестр. Для проведення семестрового екзамену лектор готує варіанти однакових (рівноважних) завдань (білети), які повинні охоплювати навчальний матеріал з даної дисципліни за семестр. Структура завдання, критерії оцінювання відповідей затверджуються на засіданні відповідної кафедри.

Підсумковий модульний контроль у формі семестрового диф.заліку або заліку проводиться за навчальним матеріалом, визначеним робочою навчальною програмою дисципліни в повному обсязі за семестр. Для проведення семестрового заліку викладач готує варіанти однакових (рівноважних) питань та практичних завдань, які повинні охоплювати навчальний матеріал з даної дисципліни за семестр. Перелік питань та практичних завдань, критерії оцінювання відповідей затверджуються на засіданні відповідної кафедри. При проведенні семестрового заліку студент має мати при собі залікову книжку.

„2.15. Завдання, що виносяться на підсумковий модульний контроль, та критерії оцінювання результатів успішності студентів при його проведенні доводяться до відома студентів на початку кожного семестру.

2.16 Підсумковий модульний контроль з навчальної дисципліни студент може не складати, якщо він склав усі модульні контролі та його влаштовує підсумкова (семестрова) оцінка. Якщо студент з метою покращення оцінки виявив бажання складати підсумковий модульний контроль, то йому для цього надається одна спроба. При цьому підсумкова (семестрова) оцінка для таких студентів на екзамені не може бути зменшена.

Студент, який на підсумковому модульному контролі одержав незадовільну оцінку або не склав його з якихось причин, то він перескладає його перед комісією в письмово-усній формі у термін, визначений навчальною частиною.

Комісія створюється завідувачем кафедри. До складу комісії обов’язково входять лектор та завідувач кафедри. Комісія оцінює знання студента у 100-бальній системі та переводить її у державну семестрову оцінку. Екзаменаційна оцінка виставлена комісією є остаточною.

Розклад ліквідації семестрової академзаборгованості складається деканатом факультету і затверджується проректором з навчальної роботи.

„2.18. При порушенні студентом дисципліни при проведенні підсумкового модульного контролю екзаменатор усуває його від складання екзамену, виставляючи нуль балів і державну семестрову оцінку „незадовільно”.

**РІВНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТА),  
КРИТЕРІЇ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ**

| Рівні компетентності (навчальні досягнення студента) | Критерії оцінювання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 100-бальна оцінка | Оцінка                      |                | Примітка                                                     |
|------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|-----------------------------|----------------|--------------------------------------------------------------|
|                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                   | за національною системою    | за шкалою ECTS |                                                              |
| I. Початковий (елементарний)                         | Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання окремих фактів, елементів, що позначаються окремими словами чи реченнями; може пояснити один-два юридичні терміни теми, викладає суть уривчастими, логічно не зв'язаними реченнями; оволодів матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину теми. | 1 - 34            | Неприйнятно                 | F              | Студент залишається на повторний курс                        |
| II. Низький (рецептивно-продуктивний)                | Володіє матеріалом на низькому рівні, але вищому, за початковий (елементарний); здатний при допомозі викладача відтворити декількома простими реченнями частину навчального матеріалу теми, в тому числі і теоретичного, дати визначення юридичного поняття; виявляє знання і розуміння частини основних положень.                                   | 35 - 59           | Незадовільно (незараховано) | FX             | Студенту надається можливість перескладання                  |
| III. Середній (репродуктивний)                       | Може відповісти на окреме питання з допомогою викладача; репродуктивно відтворити частину матеріалу теми; з допомогою викладача може визначити окремі ознаки правових понять, аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки, а також виправляти допущені помилки.                                                                  | 60 - 63           | Достатньо                   | E              | Студент має право підвищити рейтинг на екзамені (диф.заліку) |
|                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 64 - 73           | Задовільно                  | D              |                                                              |



|                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |         |            |   |                                                              |
|----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|------------|---|--------------------------------------------------------------|
| IV. Достатній<br>(конструктивно-варіативний) | Володіє основним змістом навчальної теми, в цілому самостійно відтворює значну частину навчального матеріалу теми; правильно розуміє і вживає юридичні терміни, самостійно розв'язує юридичні задачі, тестові завдання, вміє користуватися текстами законів, указів, юридичними словниками; здатний застосувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, контролювати власні навчальні дії, наводити власні приклади на підтвердження певних положень; уміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача в цілому самостійно застосовувати її на практиці; виправляти допущені помилки, добирати аргументи на підтвердження певних думок, вільно розв'язує задачі, тестові завдання, дає визначення понять, вміє аналізувати зміст нормативно-правових документів за детальним планом та знайти необхідні правові норми в текстах законів, скласти таблиці, схеми; вміло оперує навчальним матеріалом на рівні теми, модуля, може самостійно його відтворювати та аналізувати. | 74 - 81 | Добре      | C | Студент має право підвищити рейтинг на екзамені (диф.заліку) |
|                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 82 - 89 | Дуже добре | B |                                                              |

|                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |         |          |   |
|-------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|----------|---|
| V. Високий<br>(творчий) | <p>Виявляє творчі здібності, самостійно оцінює окремі нові факти, явища, ідеї, знаходить самостійно додаткові джерела інформації та вміло їх використовує відповідно до поставленої навчальної мети; володіє глибокими і міцними знаннями; вільно і ґрунтовно викладає, застосовуючи необхідну юридичну термінологію та правову базу, правові питання; самостійно складає таблиці, схеми, діаграми та структурно-логічні схеми із правових питань; може підготувати відповідне повідомлення, зробити огляд літератури з проблеми; вправно розв'язує тестові завдання вищого рівня; вільно висловлює думки (в тому числі і власні), самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту переконливу позицію до них; використовує набуті знання в нестандартних ситуаціях; переконливо обґрунтовує свою життєву позицію, узгоджуючи її із загальнолюдськими цінностями; виявляє особливі творчі здібності, самостійно розвиває власні обдаровання і нахили, вміє самостійно здобувати знання; висловлює власну позицію і переконливо її аргументує; набув здібностей аналізу, оцінки, узагальнення та використання юридичної інформації в практичній діяльності за обраним профілем; бере участь у дискусіях, слідує і обізнаний із станом сучасного правознавства в Україні.</p> | 90 -100 | Відмінно | A |
|-------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|----------|---|

## **ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК З КУРСУ «ПРАВОЗНАВСТВО»**

1. Основні теорії походження держави.
2. Поняття та основні ознаки держави.
3. Характеристика державних утворень, що існували на території сучасної України.
4. Функції держави.
5. Класифікація держав за їх формою.
6. Механізм держави.
7. Поняття та основні ознаки права.
8. Поняття та види соціальних норм.
9. Норма права: поняття, структура і види.
10. Правовідносини та їх склад.
11. Система права та система законодавства. Закони і підзаконні нормативні акти.
12. Правова поведінка та її види.
13. Правопорушення: поняття, склад і види.
14. Юридична відповідальність та її види.
15. Конституція України: загальна характеристика.
16. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, гарантії їх дотримання.
17. Громадянство України.
18. Виборче право та виборча система в Україні.
19. Особливості виборів Президента України, народних депутатів, органів місцевого самоврядування.
20. Правовий статус Президента України
21. Верховна Рада України. Законодавчий процес.
22. Кабінет Міністрів України: склад, порядок формування, повноваження.
23. Місцеві державні адміністрації.
24. Поняття і система органів місцевого самоврядування.
25. Система судів загальної юрисдикції в Україні.
26. Конституційний Суд України: склад, повноваження.
27. Система правоохоронних органів України (поліція, СБУ, прокуратура) .
28. Система правозахисних органів ( адвокатура, нотаріат).
29. Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин, Цивільні право- і дієдатність.
30. Юридична особа: ознаки, порядок утворення та припинення діяльності.
31. Правочини. Поняття договору і його види.
32. Спадкування за законом і заповітом.
33. Шлюб. Умови і порядок укладання шлюбу.
34. Шлюбний контракт.
35. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя, батьків і дітей.
36. Припинення шлюбу та визнання його недійсним.
37. Трудовий договір: поняття, умови укладення, форма, сторони і зміст. Колективний договір.
38. Прийняття на роботу.
39. Підстави і порядок припинення трудового договору.
40. Робочий час і час відпочинку.
41. Поняття та види пенсій в Україні.
42. Види державних допомог сім'ям з дітьми.
43. Поняття і склад адміністративного правопорушення.
44. Види адміністративних стягнень. Розгляд справ про адміністративні правопорушення.

45. Поняття злочину та його ознаки.
46. Склад злочину.
47. Стадії вчинення злочину.
48. Обставини, що виключають кримінальну відповідальність. Обтяжуючі та пом'якшуючі обставини.
49. Співучасть у злочині та її види.
50. Види кримінальних покарань.

## I. Нормативні акти

1. **Конституція України** – Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
2. **Декларація про державний суверенітет України** від 16 липня 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/55-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
3. **Акт проголошення незалежності України** від 24 серпня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
4. **Бюджетний кодекс України** від 08 жовтня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
5. **Виборчий кодекс України** від 19 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4127> (дата звернення: 15.02.2023).
6. **Водний кодекс України** від 06 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
7. **Господарський кодекс України** від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
8. **Господарський процесуальний кодекс України** від 06 листопада 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1798-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
9. **Загальна декларація прав людини.** Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_015#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text) (дата звернення: 15.02.2023).
10. **Земельний кодекс України** від 25 жовтня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
11. **Житловий кодекс України** від 30 червня 1983 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5464-10#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
12. **Кодекс адміністративного судочинства України** від 06 липня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2747-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
13. **Кодекс законів про працю України** від 10 грудня 1971 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/322-08> (дата звернення: 15.02.2023).
14. **Кримінально-процесуальний кодекс України** від 13 квітня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
15. **Кодекс України про надра** від 27 липня 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
16. **Кодекс України про адміністративні правопорушення** від 7 грудня 1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
17. **Кримінальний кодекс України** від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
18. **Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.** Прийнята і проголошена Радою Європи 04 листопада 1950 року URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text) (дата звернення: 15.02.2023).
19. **Конвенція про права дитини.** Схвалена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1955 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text) (дата звернення: 15.02.2023).
20. **Лісовий кодекс України** від 21 січня 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
21. **Митний кодекс України** від 13 березня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
22. **Повітряний кодекс України** від 19 травня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
23. **Про правонаступництво:** Закон України від 12 вересня 1991 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1543-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

24. **Про громадянство України:** Закон України від 18 січня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
25. **Про національні меншини в Україні:** Закон України від 25 червня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2494-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
26. **Про політичні партії в Україні:** Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2365-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
27. **Про громадські об'єднання:** Закон України від 22 березня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
28. **Про основні засади молодіжної політики:** Закон України від 27 квітня грудня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#p357> (дата звернення: 15.02.2023).
29. **Про свободу совісті та релігійні організації:** Закон України від 23 квітня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/987-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
30. **Про звернення громадян:** Закон України від 2 жовтня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
31. **Про засади державної мовної політики:** Закон України від 3 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
32. **Про освіту:** Закон України від 23 травня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
33. **Про вищу освіту:** Закон України від 1 липня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
34. **Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні:** Закон України від 11 грудня 2003 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1382-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
35. **Про військовий обов'язок і військову службу:** Закон України 25 березня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
36. **Про альтернативну (невійськову) службу:** Закон України від 12 грудня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1975-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
37. **Про статус депутатів місцевих рад:** Закон України від 11 липня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/93-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
38. **Про регламент Верховної Ради України.** Закон України від 10.02.2010 р: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
39. **Про комітети Верховної Ради України:** Закон України від 4 квітня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/116/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
40. **Про місцеве самоврядування в Україні:** Закон України від 21 травня 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
41. **Про місцеві державні адміністрації:** Закон України від 9 квітня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/586-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
42. **Про Конституційний суд України:** Закон України від 13 липня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
43. **Про судоустрій і статус суддів:** Закон України від 02 червня 2016 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
44. **Про прокуратуру:** Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
45. **Про Службу безпеки України:** Закон України від 25 березня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2229-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
46. **Про адвокатуру та адвокатську діяльність:** Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
47. **Про нотаріат:** Закон України від 2 вересня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3425-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
48. **Про колективні договори і угоди:** Закон України від 1 липня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3356-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

49. *Про оплату праці*: Закон України від 24 березня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
50. *Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності*: Закон України від 15 вересня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1045-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
51. *Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)*: Закон України від 3 березня 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
52. *Про державну допомогу сім'ям з дітьми*: Закон України від 21 листопада 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
53. *Про пенсійне забезпечення*: Закон України від 5 листопада 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1788-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
54. *Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування*: Закон України від 9 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1058-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
55. *Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців*: Закон України від 15 травня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
56. *Про приватизацію державного житлового фонду*: Закон України від 19 червня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2482-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
57. *Про охорону навколишнього природного середовища*: Закон України від 25 червня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1264-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
58. *Податковий кодекс України* від 02 грудня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
59. *Про державну службу*: Закон України від 10 грудня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
60. *Про відпустки*: Закон України від 15 листопада 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/504/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
61. *Про господарські товариства*: Закон України від 19 вересня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1576-12#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
62. *Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю*: Закон України від 6 лютого 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#n386> (дата звернення: 15.02.2023).
63. *Про захист від недобросовісної конкуренції*: Закон України від 7 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
64. *Про захист економічної конкуренції*: Закон України від 111 січня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2210-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
65. *Про недержавне пенсійне забезпечення*: Закон України від 9 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1057-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
66. *Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам*: Закон України від 18 травня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
67. *Сімейний кодекс України* від 10 січня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2947-14#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
68. *Цивільний кодекс України* від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
69. *Цивільний процесуальний кодекс України* від 16 березня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
70. *Про національну поліцію*: Закон України від 02 липня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023).



## II. Підручники та посібники

1. Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні. / за ред. Н. Б. Писаренко. Київ, Право, 2016. 238 с.
2. Адміністративне право України: підручник./за ред. Коломосьць Т.О. Київ:Істина,2008.346 с.
3. Андрейцев В.і. Екологічне право: курс лекцій: навчальний посібник для юридичних факультетів. Київ: Вентурі, 1996. 213 с.
4. Апопій І.В. Сімейне право України: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 360 с.
5. Балюк Г.І. Екологічне право України: конспект лекцій. Київ, 2006. 192 с.
6. Бандурка О. М., Гетманець О.П. Бюджетне право України : підручник . Харків : Університет внутрішніх справ, 2000. 210 с
7. Битяк Ю.П. Адміністративне право України: підручник.. Київ, 2006. 544 с.
8. Боднар Т. В. Сімейне право в системі права України. Право України. 2013. № 1. С.129-134.
9. Борисова В.І. Цивільне право: Підручник. В 2-х книгах Київ, 2007. 1030 с.
10. Бородін І.Л. Адміністративне право України: підручник Київ: Алерта 2019. 548 с.
11. Валітов С.С. Конкурентне право України: навчальний посібник Київ, 2006, 432 с.
12. Вознюк А. А. Кримінальне право України. (Загальна частина) : конспект лекцій. Київ : Національна академія внутрішніх справа, 2016. 236 с.
13. Веприняк Д. М. Фінансове право : навчально-методичний комплекс. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 168 с
14. Воронова Л. К. Финансовое право : учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов. Харьков: Легас, 2003. 360 с.
15. Воронова Л. К. Финансовое право Украины :учебное пособие. Харьков : Одиссей, 2004.306 с.
16. Галянтич М. К. Житлове право України: практикум. Київ: МАУП, 2004. 116 с.
17. Галянтич М.К., Грудницька С.М., Міхатуліна О.М. Господарське право України. Київ: МАУП, 2005. 424 с.
18. Гетманець О. П. Фінансове право : посібник Харків : Еспада, 2008. 416 с
19. Годованець В. Ф. Конституційне право України: конспект лекцій. Київ: МАУП, 2000.216 с.
20. Гриняк О. Б. Право спільної власності подружжя на житло за законодавством України Київ: НАПрН України, 2017. 220 с.
20. Дзера О.В, Кузнецова Н.С, Луць В.В. Науково-практичний коментар Цивільного Кодексу Київ: Юрінком Інтер, 2019. 180 с.
21. Дзера О. В. Сімейне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер. 2016. 520 с.
22. Доліненко Л. О., Сарновська С.О. Цивільне право України: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: МАУП, 2005. 384 с
23. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навчальний посібник. Київ: Ваїте, 2014. 944 с.
24. Дудоров О.О. Кримінальне право: теорія і практика. Київ: Ваїте, 2017. 872 с.
25. Екологічне право : навчальний посібник / Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 318 с
26. Жилінкова І. В. Зміст шлюбного договору: проблеми законодавства та практики його застосування. Нотаріат для вас. 2010. № 3. С. 23-30.
27. Житлове право : навчально-методичний посібник / за ред. Є. О. Харитонova, О. М. Берназ-Лукавецької. Одеса : Фенікс, 2019. 120 с.
28. Житлове законодавство України / упоряд. М.Т. Мельник, М.І. Хавронюк; Київ: А.С.К., 1998. 495 с.
29. Житлове право України: курс лекцій / М.К. Галянтич, Г.І. Коваленко. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 480 с.
30. Житлове право України: навчальний посібник/ за ред. В.С. Гопанчука, Ю.О. Заїки. Київ: Істина, 2003. 208 с.
31. Задихайло О.А. Адміністративне право України (Загальна частина). Київ: Право 314 с.
32. Захарченко В. Ю. Податкова система : практичні питання застосування норм податкового



- кодексу України. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 368 с
33. Ільків Н.В. Екологічне право України: курс лекцій. Львів, 2013. 218 с.
34. Іншин М.І., Костюк В.Л. Трудове право України: підручник. Київ: ЦУЛ, 2020. 472 с.
35. Казначейська система : підручник / С. І. Юрій, В. І. Стоян, М. Й. Мац. Тернопіль, 2002. 394 с.
36. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: підручник. Київ: Кондор, 2006. 477 с.
37. Кобзар Т. С. Курс лекцій з навчальної дисципліни «Господарське право». Дніпро : Видавець Біла К.О., 2017. 290 с.
38. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. 402 с.
39. Комарницький В.М., Шевченко В.І., Слькін С.В. Екологічне право: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 122 с.
40. Конституційне право України: підручник / О.Ф. Фрицький. Київ, 2006. 512 с.
41. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. Т. 2 / за заг. Ред. Ю. С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2008. 800с.
42. Конституційне право України: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. Харків: Право, 2008. 416с.
43. Конституційне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Л.К. Байрачна та ін.; Харків : Право, 2010. 543 с.
44. Конституція України: науково-практичний коментар / за ред. В.Я. Тацій, В.М. Литвин, О.В. Петришин, Ю.Г. Барабаш та ін.; Харків: Право, 2011. 1128 с.
45. Красицька Л.В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей. Київ: Видавництво Ліра, 2014. 628 с.
46. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ, 2005. 480 с.
47. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ, 2005. 544 с.
48. Кримінальний процес: підручник / Є.Г. Коваленко, В.Т. Маляренко. Київ, 2006. 704 с.
49. Кузнецов В.О., Гіжевський В.К. Кримінальне право України (повний курс в схемах і таблицях): навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 459 с.
50. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін. Харків: національний університет внутрішніх справ. Харків, 2020. 428 с.
51. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ, 2005. 480 с.
52. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ, 2005. 544 с.
53. Кримінальний процес: підручник / Є.Г. Коваленко, В.Т. Маляренко. Київ, 2006. 704 с.
54. Лемак В.В. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. Ужгород, ПП. „Медіум”, 2003. 296 с.
55. Лепех О. Правовий режим грошей як спільного майна подружжя. Право України. 2013. № 10. С. 85-95.
56. Логвінова М. В. Цивільна та сімейно-правова відповідальність батьків (осіб, які їх замінюють) за правопорушення, вчинені неповнолітніми. Івано-Франківськ: 2009. 206 с.
- Майданник О.О. Конституційне право України: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2011. 380 с.
57. Межевська Л.В. Конспект лекцій з дисципліни «Земельне право». Дніпро: Видавництво Дніпро, 2016. 23 с.
58. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2011. 678 с.
59. Мічурін Є.О., Сліпченко С.О., Соболев О.В. Житлове право України: науково-практичний посібник. Харків: Еспада, 2004. 318 с.
60. Муніципальне право України: підручник / за ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. Київ, 2006. 592 с.

61. Опришко В.Ф., Шульженко Ф.П., Шимон С.І. Правознавство: підручник. Київ: КНЕУ, 2003. 767 с.
62. Основи правознавства: хрестоматія / упоряд. Лемак В.В. Ужгород: Ліра, 2006. 452 с.
63. Панченко М.І. Цивільне право України: навчальний посібник Київ: Знання, 2005. 583 с.
64. Парасюк М.В., Парасюк В.М., Грабар Н.М. Цивільне право України (загальна частина) (у схемах та таблицях): навчальний посібник Львів : Растр-7, 2020. 364 с.
65. Погорілко В.Ф. Конституційне право України: підручник. К.: Правова єдність: Алерта, 2010. 432 с.
66. Податкове право: навчальний посібник / за ред. М.П. Кучерявенка. Київ, 2004. 400 с.
67. Права людини і громадянина: навчальний посібник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. Київ, 2004. 336 с.
68. Правознавство: підручник / за ред. А.М. Колодія. В.В. Копейчикова. Київ, 2006. 736 с.
69. Рябець К.Р. Екологічне право України: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 438 с.
70. Самілик Л. О. Проблеми забезпечення належного виконання зобов'язань зі сплати аліментів. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 6. С. 85–88.
71. Сімейне право: підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ, 2006. 264 с.
72. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
73. Сімейне право України: навчальний посібник / за ред. Т.В. Курило. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 316 с.
74. Сімейне право України : навчальний посібник / Т. А. Кобзева, В. С. Шапіро. Суми : Сумський державний університет, 2015. 90 с.
75. Сімейне право : практикум./ І. В. Чеховська, Л. О. Самілик. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 132 с.
76. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: підручник. Київ, Алерта, 2021. 528 с.
77. Скрипнюк О.В. Конституційне право України : підручник. Київ: Ін Юре, 2010. 672 с.
78. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 632 с.
79. Суд, правоохоронні, правозахисні органи України: підручник / О. С.Захарова, В.С. Ковальський, В.С. Лукумський. Київ, 2007. 352 с.
80. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
81. Теорія держави і права: академічний курс / за ред., О.В.Зайчука, Н.М. Оніщенко. К., 2006. 688 с.
82. Теорія держави і права: навчальний посібник /С.Лисенков, А Колодій; К., 2003.368 с.
83. Теорія держави та права : навчальний посібник / Є. В. Білозоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін; Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
84. Тетарчук І.В. Земельне право України. Київ: ЦУЛ, 2020. 238 с.
85. Тетарчук І.В. Теорія держави і права: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: ЦУЛ, 2020. 184 с.
86. Тетарчук І., Дяків Т. Адміністративне право України: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 214 с.
87. Трудове право України: підручник / Н.Б. Болотіна, Г.І.Чанишева. Київ: Знання, 2001. 564 с.
88. Трудове право України: підручник / за ред. О. М. Ярошенко. Харків: Центр учбової літератури, 2022. 376 с.
89. Фінансове право України: підручник / за ред. М.П. Кучерявенка. Київ, 2006. 320 с.
90. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Екограф, 2015. 500 с.
91. Федоренко Г. О. Теорія держави і права: навчально - методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ: КНЕУ, 2006. 232 с.
92. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник. Київ, 2006. 512с.
93. Цивільне право: підручник для студентів вищих навчальних закладів: у 2 т. / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. ; Харків: Право, 2012. Т. 1 656 с. Т. 2 816 с.
94. Цивільне право України: підручник : в 2 т. Т. 1 / за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера.

Львів: Новий Світ-2000, 2014. 444 с.

95. Шаптала Н.К. Конституційне право України: навчальний посібник. Запоріжжя: Дике Поле, 2012. 479 с.

96. Щербина В.С. Господарське право: підручник. Київ, 2006. 656 с.

97. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник. Київ: Істина, 2006. 320 с.

### **III. Інтернет ресурси з проблем правознавства.**

1. <http://www.rada.gov.ua> – Офіційний веб-портал Верховної Ради України.

2. <http://www.president.gov.ua> - Офіційне Інтернет-представництво Президента України.

3. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал Кабінету Міністрів України.

4. <http://www.carpathia.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Закарпатської обласної державної адміністрації

5. <https://zakarpat-rada.gov.ua/> - Офіційний веб-сайт Закарпатської обласної ради.

6. <https://www.un.org/> - Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй.